

Asia: VN/1514/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sähkömarkkinalain sekä sähköntoimitussopimusten vertailuvälineestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuluttajaliitto ry (jälj. ”Kuluttajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa ja esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot.

Pyrkimys lisätä kuluttajien mahdollisuuksia toimia aktiivisesti sähkömarkkinoilla on kannatettava, ja tätä tavoitetta voidaan Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan edistää hallituksen esityksessä kuvatuilla uudistuksilla, kuten yhteislaskutuksen mahdollistamisella. Kuluttajan edellytykset toimia sähkömarkkinoilla parantuvat huomattavasti, kun kuluttajalla on mahdollisuus arvioida sähkön kokonaishintaa yhdellä laskulla. Lisäksi kuluttajalle on hyödyksi muun muassa ehdotettu tarkempi sääntely liittyen määräaikaisista sähkösopimuksista irtautumisesta perittäviin maksuihin.

Kuluttajaliitto kannattaa ehdotettua sääntelyä yhteislaskutuksesta. Merkittävin sääntelyn tarjoama muutos on se, että yhteen sähkölaskuun sisällytettäisiin kuluttajan niin valitessa jatkossa sekä sähkön toimituksesta että jakelusta koituvat maksut. Tällaisen valinnan mahdollisuus helpottaa kuluttajan kannalta sähkön käytön kokonaishinnan ymmärtämistä ja siten myös oman talouden sekä kulutuksen suunnittelua ja eri sähkösopimusten vertailua. Vaikka sähköntoimittaja ja -jakelija olisivatkin kaksi eri tahoja, keskittyisi myös sähkölaskutusta koskeva asiakaspalvelu sähkön vähittäismyyjälle, jolloin myös asiointi ongelmatilanteissa helpottuu ja yksinkertaistuu.

Uudella sääntelyllä kohdistettaisiin jakeluverkonhaltijoihin velvollisuus mahdollistaa yhteislaskutus, kun taas vähittäismyyjille ei kohdistettaisi vastaavaa velvoitetta. Kuluttajaliitto pitää kuitenkin tärkeänä sitä, että vähittäismyyjillekin osoitetaan riittävät kannustimet mahdollistaa yhteislaskutuksen valitseminen kuluttajille.

Sähkönjakelun tehopohjaisen hinnoittelun osalta Kuluttajaliitto toteaa, että sääntelyn voidaan katsoa hyödyttävän kuluttajia, joiden sähkönkulutus on suuri. Tällainen kuluttajaryhmä on esimerkiksi sähkölämmitteisessä omakotitalossa asuvat. Näiden kotitalouksien tilanteen helpottaminen sähkön hinnoittelun avulla on Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan tärkeää. Esimerkiksi Aula Research Oy:n Kuluttajaliiton pyynnöstä aikavälillä 22.12.2023–23.1.2024 toteuttaman kansalaiskyselyn tulosten perusteella omakotitalossa asuvista 63 % on kertonut sähkön hinnan nousun vaikuttaneen kotitalouden taloudelliseen tilanteeseen erittäin paljon tai jokseenkin paljon.

Toisaalta Kuluttajaliitto haluaa tehopohjaisen hinnoittelun osalta nostaa esiin myös ongelmat, joita uusi sääntely pitää sisällään liittyen kuluttajiin, joiden sähkönkulutus on pientä, mutta jotka eivät voi vaikuttaa hinnoitteluun. Tällainen tilanne on esimerkiksi sellainen, jossa kerrostaloasunnon omistaja joutuu maksamaan tehopohjaisen hinnoittelun vuoksi todellista käyttöönsä suurempaa hintaa esimerkiksi siksi, että taloyhtiön pääsulakkeen koko on suuri. Lisäksi esimerkiksi vuokralla asuvilla ei välttämättä ole mahdollisuuksia vaikuttaa tehopohjaiseen hinnoitteluun perustuvan sähkölaskun kokoon samalla tapaa, kuin esimerkiksi itse omistamissaan omakotitaloissa asuvilla.

Kuluttajaliitto kannattaa uuden sähkösopimuksen voimaantuloajan rajoittamista kolmeen kuukauteen sopimuksen solmimisesta. Kuluttajan kannalta on kohtuutonta, että sähkösopimus voitaisiin solmia myyjän aloitteesta pitkän ajan päähän, sillä esimerkiksi olosuhteiden muutoksesta voi johtua tilanteita, joissa aiemmin solmittu sopimus olisikin tulevaisuudessa täysin kohtuuton tai kuluttajalle epäsuotuisa. Lisäksi sopimusten solmiminen pitkän aikavälin päähän hankaloittaa kuluttajan taloudenhallintaa, sillä sopimuksen olemassaolo saattaa esimerkiksi ajan kuluessa unohtua.

Mitä tulee määräaikaisista sopimuksista irtaantumiseen, on se Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan mahdollistettava kuluttajille kohtuullisin ehdoin. Erityisesti viimeaikaisen sähkön hinnan radikaalin nousun aiheuttamat määräaikaisiin sähkösopimukseen liittyvät ongelmat ovat pakottava syy ryhtyä toimenpiteisiin, jotka edistävät kuluttajien mahdollisuuksia irtaantua määräaikaisista sähkösopimuksista, jotka muuttuvat ajan kuluessa kohtuuttomiksi. Kuluttajaliitto kannattaa siis sitä, että määräaikaisista sopimuksista irtautumisesta perittävistä maksuista säädetään tarkemmin. Esitetty sääntely on askel oikeaan suuntaan.

Määräaikaisen sopimuksen irtisanomisesta perittävä maksu on esityksen mukaan ilmoitettava kuluttajan kanssa tehdyssä sopimuksessa. Lisäksi maksu ei saa ylittää sähkön vähittäismyyjälle aiheutuvia suoria tappioita, joista todistustaakka on elinkeinonharjoittajalla. Energiaviraston valvontatehtävä maksujen suuruuden asianmukaisuuden osalta korostuu tällaisessa sääntelyssä, jotta voidaan varmistaa, etteivät elinkeinonharjoittajat todellisuudessa vaadi tappioitaan suurempia maksuja määräaikaisten sopimusten irtisanomisesta.

Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan markkinoilla toimivien tahojen on voitava jakaa toiminnan riskit oikeudenmukaisesti. Kuluttajat ottavat lähtökohtaisesti suuria riskejä solmiessaan toistaiseksi voimassa olevia sopimuksia, kun taas elinkeinonharjoittajalla on mahdollisuus vyöryttää taloudellista riskiä eteenpäin sähkön loppukäyttäjälle. Määräaikaisten sopimusten hinnoittelussa on jo valmiiksi huomioitu sähkön hinnan muutosten mahdollisuudet, joiden arvioiminen on usein sähkön myyjälle helpompaa kuin yksittäiselle kuluttajalle. Tästä syystä on välttämätöntä mahdollistaa käytännöt, joilla taloudellisen riskin vyöryttämistä kokonaan kuluttajan harteille voidaan vähentää tilanteissa, joissa sähkön hinta nousee huomattavasti ja odottamattomasti. Tästä syystä energiaviraston valvonta irtisanomismaksujen osalta on markkinoiden toiminnan ja kuluttajien oikeuksien kannalta tärkeää.

Kuluttajaliitto esittää kuitenkin toiveen, että määräaikaisista sopimuksista irtisanoutumisesta perittävien maksujen osalta harkittaisiin vielä pidemmälle meneviä keinoja mahdollistaa nykyistä oikeudenmukaisempi riskienjako kuluttajan ja sähkömarkkinoilla toimivan sähkön myyjän välillä.

Pesonen Tiia
Kuluttajaliitto ry, Konsumentförbundet rf - Varsinainen vastuuvastuunvalmistelija
Timo Niemi, juristi